

Адамс, а також інших видатних особистостей з історії соціальної роботи. Зафіксуємо, що принцип заохочення особистісної відповідальності (О. Хілл) та етичний принцип навчати прикладом, практикувати співпрацю та демократію (Дж. Адамс), мають потенціал для соціальної роботи зі ВПО та непереміщеним населенням в сучасних українських реаліях.

Список використаних джерел

1. Cash Based Interventions: Rental Assistance Recommendations and Guidelines for Ukraine. 2024. URL: <https://surl.li/falbot> (дата звернення: 19.04.2025)
2. Misheva V. Jane Addams's idea of Democracy and Sociology. ASA mini-conference, 20-21 August 2015. URL: <https://surl.li/dmcjlj> (дата звернення: 19.04.2025)
3. Octavia Hill history. URL: <https://surl.li/xqiwgx> (дата звернення: 19.04.2025)
4. SOP Humanitarian Repairs of Common Spaces in Multi-Apartment Buildings. 2025. <https://surl.li/ctqijw> (дата звернення: 19.04.2025)
5. The Global Shelter Cluster. URL: sheltercluster.org/resource/about-us (дата звернення: 19.04.2025)
6. UKRAINE. Fourth Rapid Damage and Needs Assessment. February 2022 – December 2024. 2025. URL: <https://surl.li/ucgqwn> (дата звернення: 19.04.2025)
7. Winterization Recommendations 2024-2025. 2024. URL: <https://surl.li/jhkhtg> (дата звернення: 19.04.2025)
8. Мінімальні стандарти управління таборами 2.0. 2021. URL: <https://surl.li/hdqpfm> (дата звернення: 19.04.2025)
9. План гуманітарних потреб і реагування. Україна. Цикл гуманітарних програм 2025. URL: <https://surli.cc/roafey> (дата звернення: 19.04.2025)
10. Посібник Сфери. Гуманітарна Хартія і Мінімальні стандарти гуманітарної допомоги. 2018. URL: <https://surl.li/lkoysz> (дата звернення: 19.04.2025)

Софія-Анастасія Курас

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність ІІО Соціальна робота та консультування,
факультет педагогіки і психології,*

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

Науковий керівник: Наталія Олексюк

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ВОЄННІ КОНФЛІКТИ

Анотація. У статті йдеться про особливості переживання воєнних конфліктів дітьми, про вплив травматичних подій війни на означену вікову категорію населення та про механізми відновлення дітей, а саме – про їх соціальну реабілітацію, як відновлення їх соціального статусу, соціальних контактів та соціальної взаємодії, налагодження їх соціального виховання та соціалізації з подальшою інтеграцією у суспільство. Стаття спрямована на соціальних педагогів, фахівців із соціальної роботи, психологів, фахівців із супроводу ветеранів, демобілізованих осіб і їх родин, здобувачів освіти в означених галузях та їх викладачів.

Ключові слова: війна, травматичні події, діти, соціальна реабілітація, відновлення, інтеграція.

Постановка проблеми. Сучасна війна в Україні призвела до глибоких змін у житті мільйонів дітей, які були змушені залишити свої домівки, втратили близьких або стали свідками жахливих подій. Ці діти стикаються з травмами, що не лише залишають слід у їхній психіці, а й формують глибокі емоційні та поведінкові порушення. Посттравматичний стресовий розлад, тривожність, депресивні стани, ізоляція, дезадаптація дітей – усе це лише верхівка айсберга тих проблем, з якими доводиться мати справу соціальним педагогам, фахівцям із соціальної роботи, психологам, фахівцям із супроводу ветеранів, демобілізованих осіб і їх сімей, працівникам закладів освіти. Дитинство, яке повинно бути періодом безпеки, пізнання та радості, для цих дітей перетворюється на боротьбу за виживання й пошук внутрішньої стабільності. Проблема соціальної реабілітації постає як критично важлива, оскільки саме вона визначає можливість повернення дитини до нормального життя, її майбутню інтеграцію у суспільство, здатність до зцілення, соціалізації та самореалізації [1, с. 24].

Виклад основного матеріалу. Соціальна реабілітація дітей, які пережили воєнні конфлікти, є багатокомпонентним процесом, що охоплює

емоційну, когнітивну, поведінкову і соціальну сфери. Це не просто короткострокова допомога, а тривалий, послідовний процес повернення до умов, у яких дитина може безпечно жити, навчатися, будувати стосунки з іншими. У роботі з такими дітьми важливо насамперед забезпечити стабільність – психологічну, фізичну, соціальну. Вони мають відчуття, що знову контролюють хоча б частину свого життя, що їхні потреби почуті та враховані, що вони не самі [4, с. 8].

Одним із першочергових завдань дорослих є створення для дітей безпечного середовища. Діти, які були змушені евакуюватися або жити в укриттях, втратили базове почуття безпеки, тому нове середовище має стати для них місцем відновлення. У цьому контексті важливою є робота як у родині, так і в соціальних інституціях. Якщо родина збереглася, потрібно активно залучати батьків до реабілітаційного процесу: проводити з ними тренінги, навчати, як говорити з дітьми про війну, як реагувати на їхню замкнутість, істерики, агресію або апатію. Якщо ж родина втрачена або розпалася, важливо знайти для дитини нову опорну фігуру – наставника, педагога, вихователя, який стане джерелом емоційної стабільності [2, с. 48].

Реабілітаційний процес повинен включати як традиційні, так і креативні методи. Зокрема, арт-терапія, музикотерапія, пісочна терапія, казкотерапія, драматерапія виявляються особливо ефективними для дітей, яким важко вербалізувати свій досвід. Через творчість вони можуть висловити свої емоції, пережити травму в безпечний спосіб, а головне – відчуття себе творцем, а не жертвою обставин [5, с. 113]. Особливо важливо застосовувати ці методики у груповому форматі, що сприяє відновленню навичок соціальної взаємодії, формує довіру до інших людей, вчить дитину знову будувати стосунки.

Не менш важливою є робота з дітьми, які постраждали від війни, в освітньому середовищі. Школа часто стає для дитини першим соціальним простором після евакуації або травматичних подій, тому учителям, класним керівникам потрібно надати інструменти й знання для роботи з такими дітьми: як правильно їх підтримати, як уникати повторної травматизації, як створити атмосферу прийняття. Для цього необхідна співпраця соціально-психологічної служби з адміністрацією й усіма працівниками закладу освіти, учнями та їх батьками, а також особами, зацікавленими у якості надання освітніх послуг – громадою, підприємцями, представниками громадських і релігійних організацій. Особливої уваги заслуговує індивідуальний підхід закладу освіти до кожної дитини: темп навчання,

форми завдань, підтримка у випадку емоційних зривів повинні бути гнучкими й адаптованими [3, с. 90].

Важливо також говорити про залучення дитини до активної участі в житті громади. Відчуття потреби, можливість реалізувати себе в соціальних проєктах, волонтерстві, творчих заходах – усе це сприяє підвищенню самооцінки, зниженню відчуття відчуження і формуванню нового образу «Я». Соціальні працівники можуть виступати посередниками між дитиною і громадою, допомагаючи знайти групи за інтересами, гуртки, наставників, а також залучаючи до програм менторства [1, с. 27].

Окремим напрямом є психоедукація – навчання дітей і підлітків розпізнавати свої емоції, давати їм назви, регулювати поведінку в стресових ситуаціях. Такі навички допомагають не лише впоратися з впливом травматичних подій, а й запобігають подальшим емоційним кризам. Усе це має бути частиною системної стратегії, яка охоплює всі рівні – від родини й школи до місцевих органів влади й державної політики [4, с. 11].

Висновки. Соціальна реабілітація дітей, які пережили воєнні конфлікти, – це не лише процес «відновлення», а й шлях до нового становлення особистості в умовах радикальних змін. Це багаторівнева робота, що вимагає ресурсу, терпіння, міждисциплінарної взаємодії та людяності. Від того, як суспільство подбає про цих дітей сьогодні, залежить не лише їхнє майбутнє, а й цілісність і стійкість нації в майбутньому. Саме тому надзвичайно важливо інвестувати у програми підтримки, розробляти національні стратегії психосоціальної допомоги, а головне – бути уважними до кожної дитячої історії, яка розгортається на тлі великої біди.

Список використаних джерел

1. Войцехівська І. Ю. Соціальна робота з дітьми, які пережили воєнну травму // Соціальна робота в Україні. 2022. № 1. С. 24–29.
2. Андрусишин Б. І. Діти війни: психосоціальні виклики та підтримка // Психологічна підтримка в умовах війни. К.: Університет «Україна», 2023. С. 45–50.
3. Савчук Л. М. Інтервенції соціального працівника у сфері роботи з дітьми-біженцями // Науковий вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. 2021. № 37. С. 89–94.
4. ЮНІСЕФ. Психосоціальна підтримка дітей в умовах збройного конфлікту: методичні рекомендації. К., 2022. 32 с.

5. Олексюк Н. С. Особливості надання соціальних послуг дітям, постраждалим від воєнних дій // Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2022. № 2. С. 112–118.

Галина Лещук

*доцент кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль*

Соломія Ворітна,

*студентка 4 курсу ОПП «Соціальна робота» Тернопільського
національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль*

ДЕКОНСТРУКЦІЯ СТЕРЕОТИПІВ: НОВЕ БАЧЕННЯ РОЛІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В СУСПІЛЬСТВІ

У статті обґрунтована необхідність подолання поширених у суспільстві стереотипів щодо соціальної роботи, які знижують престиж професії, ускладнюють професійне зростання соціальних працівників та впливають на якість надання соціальних послуг. Схарактеризовані основні види стереотипів та найпоширеніші стереотипи щодо професії соціального працівника.

Ключові слова: *стереотип, професійний стереотип, соціальна робота, соціальний працівник, деконструкція стереотипів.*

Переосмислення ролі соціального працівника в українському суспільстві зумовлена низкою важливих соціокультурних, економічних і професійних чинників, які впливають на сучасне українське суспільство. Повномасштабна війна в Україні суттєво змінила соціальний ландшафт. Соціальні працівники стали ключовими фігурами в підтримці вразливих категорій населення – внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, родин загиблих, людей з інвалідністю та інших вразливих категорій населення. В цих умовах їхня роль значно вийшла за рамки традиційного уявлення про соціального працівника як «другорядного» фахівця або простого «надавача допомоги», що знижує престиж професії, ускладнює професійне зростання та впливає на якість надання соціальних послуг. Деконструкція таких